

Popis základní varianty

Upozornění pro čtenáře: Tyto propočty jsou analýzou pravděpodobného budoucího vývoje současného důchodového systému pokud by nedošlo ke změně stávající legislativy. Výkonný tým předpokládá, že se k tomuto podkladu povede odborná diskuse, ze které vyplynou užitečné náměty na zdokonalení provedené analýzy a další náměty v oblasti legislativy, sociologické predikce a podobně.

Kalkulace základní varianty, tj. vývoje beze změny legislativy, má dva cíle:

- (i) demonstrovat rozsah problémů v důchodovém systému, pakliže by nebyl reformován,
- (ii) položit základ pro hodnocení efektů různých parametrických úprav důchodového systému.

Tato varianta vychází primárně z nezměněné legislativy. Výpočty byly konkrétně zpracovány za podmínky, že legislativa platná k 1.10.2004 zůstane beze změny po celý horizont výpočtů. Stručná charakteristika legislativního rámce českého důchodového systému je obsažena v Příloze 1 tohoto materiálu.

I při nezměněné legislativě není ovšem důchodový systém rigidní. Existuje v něm několik důležitých parametrů, jejichž vývoj ovlivňuje svými rozhodnutími vláda. Konkrétně jsou to redukční hranice, základní výměra důchodu a způsob valorizace vyplácených důchodů. Vývoj těchto parametrů v uplynulých přibližně deseti letech je shrnut v příloze 2 tohoto textu.

Pro účely kalkulace základní varianty se Výkonný tým rozhodl stanovit hodnoty těchto parametrů následujícím způsobem:

- valorizace vyplácených důchodů: CPI + 1/3 růstu průměrné reálné mzdy
- indexace základní výměry: dle vývoje průměrné mzdy
- indexace redukčních hranic: dle vývoje průměrné mzdy

Projekce důchodového systému zahrnuje důchodový systém bez ozbrojených složek. Jedná se tedy o část důchodového systému v gesci MPSV. Finančně představovaly důchody ozbrojených složek v roce 2003 přibližně 5,6 mld. Kč, příjmy z pojistného pak cca 6,8 mld. Kč.

Výpočty základní varianty byly provedeny s využitím demografické prognózy (sekce 2.1) Přírodovědecké fakulty UK v Praze z roku 2003. Makroekonomické předpoklady analýzy základní varianty vycházejí z makroekonomického scénáře.

Tabulka 1: Vývoj základních makroekonomických ukazatelů (průměry za období)

		2004	2005-2010	2010-2020	2020-2030	2030-2040	2040-2050	2050-2100	2005-2100
		Základní makroekonomické ukazatele							
HDP, s.c.	růst v %	4,0	3,6	2,8	2,2	1,6	1,4	1,7	1,9
HDP na hlavu	růst v %	3,9	3,5	2,7	2,2	1,7	1,6	1,8	2,0
Zaměstnanost	růst v %	-0,6	0,5	0,0	-0,3	-0,7	-0,7	-0,2	-0,3

Kvantifikovány jsou makrofinanční a mikrofinanční kritéria, která se počítají u všech zadaných variant důchodové reformy. Schéma modelu, který byl použit k analýze základní varianty, je včetně stručného popisu jednotlivých bloků modelu k dispozici sekci 2.3.

Výsledky:

Hodnoty všech makrofinančních kritérií a jejich průběh v čase shrnuje níže uvedená tabulka 2. Pro přehlednost jsou všechna kritéria následně prezentována i v grafické podobě.

Výsledky po roce 2065 jsou založeny na demografické projekci, nikoliv na prognóze. Při interpretaci výsledků je nutné brát ohled na nejistotu demografických prognóz/projekcí, která se zvyšuje s prodlužujícím se časovým horizontem prognóz/projekcí.

Detailní vývoj makrofinančních i mikrofinančních kritérií v jednotlivých letech projekce důchodového systému je k dispozici [zde](#). [umístit soubor ke stažení s hodnotami kritérií pro základní variantu]

1. Makrofinanční kritéria**Tabulka 2: Makrofinanční kritéria**

		2005	2015	2025	2035	2045	2055	2065	2080	2100
		Makrofinanční kritéria								
Výdaje	% HDP	8,4	8,0	8,6	9,9	11,8	12,8	12,5	12,6	13,0
Příjmy	% HDP	8,5	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4
Saldo	% HDP	0,2	0,4	-0,2	-1,5	-3,4	-4,3	-4,1	-4,2	-4,5
Kumulované saldo	% HDP	0,3	4,6	6,5	-1,0	-27,8	-67,7	-108,1	-166,2	-244,1
Celkový náhradový poměr*	%	42,1	38,2	37,0	37,3	38,2	38,1	37,9	38,2	38,0
Příspěvková sazba	%	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0

* Celkový náhradový poměr = průměrný starobní důchod / průměrná hrubá mzda. Přičemž se pracuje s odhadem průměrné hrubé mzdy v ekonomice včetně tzv. podlimitních subjektů (tj. včetně organizací s méně než 20 zaměstnanci).

- Výdaje důchodového systému**

Projekce výdajů důchodového systému zahrnuje výdaje na starobní důchody, nestarobní důchody a administrativní náklady stanovené ve výši 1,8 % příjmů důchodového systému.

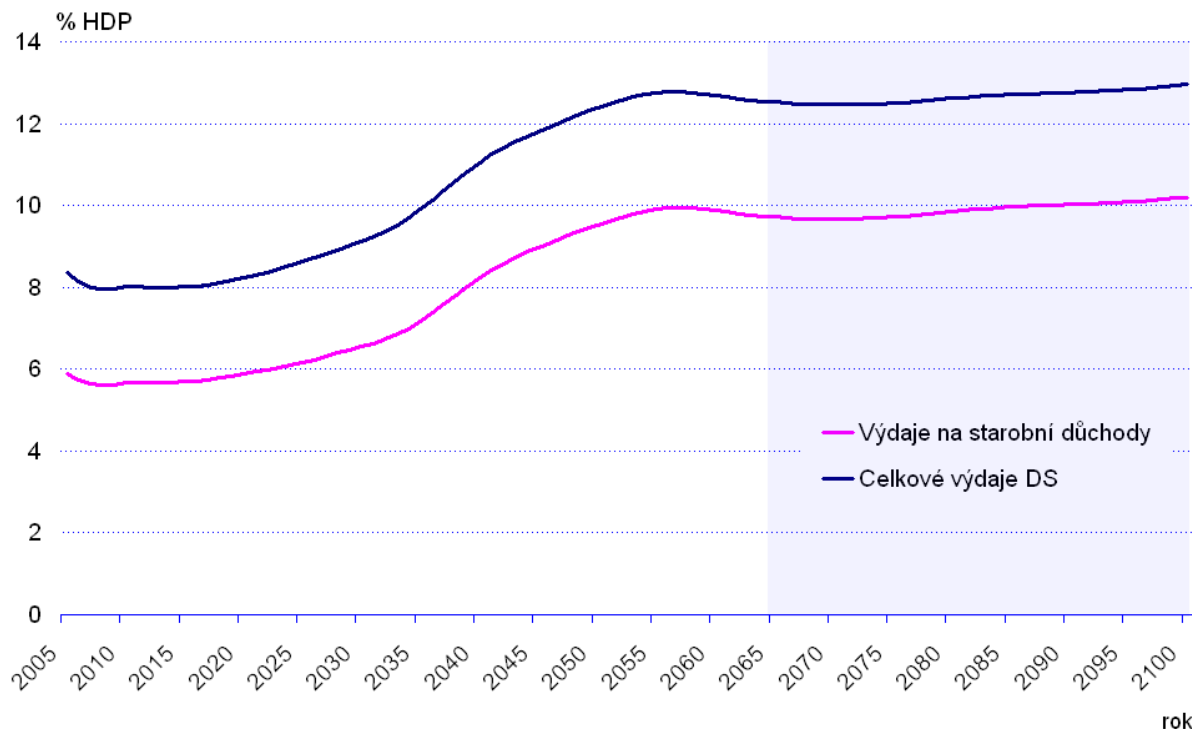
Výdaje důchodového systému zpočátku mírně klesají ze současných 8,4 % HDP na 8% hranici, kde se do roku 2015 ustálí. Poté začínají růst až k téměř 13 % HDP v závěru padesátých let tohoto století. Krátkodobý mírný pokles výdajů je způsoben zejména přijatým předpokladem o nižší než mzdové valorizaci důchodů (valorizace dle inflace a jedné třetiny růstu průměrné reálné mzdy). V relativním vyjádření k HDP tedy v základní variantě dojde během následujících 50 let k růstu výdajů o přibližně 50%. Po roce 2060 lze očekávat stabilizaci výdajů na úrovni kolem 13% HDP.

Vývoj celkových výdajů důchodového systému je tažen zejména dynamikou výdajů na starobní důchody (jak je vidět z následujícího grafu) a z menší části také určitým růstem výdajů na důchody invalidní. To je důsledkem očekávaného růstu počtu důchodců v těchto kategoriích. V oblasti počtu starobních důchodců se v základní variantě předpokládá růst z hodnoty 1,95 mil. v roce 2004 až na téměř 3,1 mil. na konci 50. let. V následujících dekádách by mělo dojít ke stabilizaci počtu starobních důchodců kolem úrovně 2,9 mil. osob. V oblasti invalidních důchodců se očekává nárůst z hodnoty cca 555 tisíc v roce 2004 na 685 tisíc v roce 2035, poté by měl počet invalidních důchodců pozvolna klesat na hodnoty srovnatelné s výchozí úrovní roku 2004. Celkový počet důchodců v celém důchodovém systému by měl v důsledku výše popsaných trendů vzrůst z cca 2,62 mil. v roce 2004 na cca 3,8 mil. v první polovině padesátých let. Poté je v základní variantě očekáván postupný pokles

celkového počtu důchodců na hodnotu kolem 3,5 mil. osob a následná stabilizace počtu důchodců na této úrovni.

V posledních čtyřech dekádách projekce je stav stabilizován, resp. dochází k velmi mírnému růstu reflektujícímu rostoucí dobu dožití.

Graf 1: Výdaje na starobní důchody a celkové výdaje důchodového systému

Poznámka: Do roku 2065 jsou výpočty založeny na demografické prognóze, od roku 2065 na demografické projekci. Toto rozlišení je v grafu znázorněno barevným rámečkem a je použito pro všechny grafy v makrofinančních kritériích.

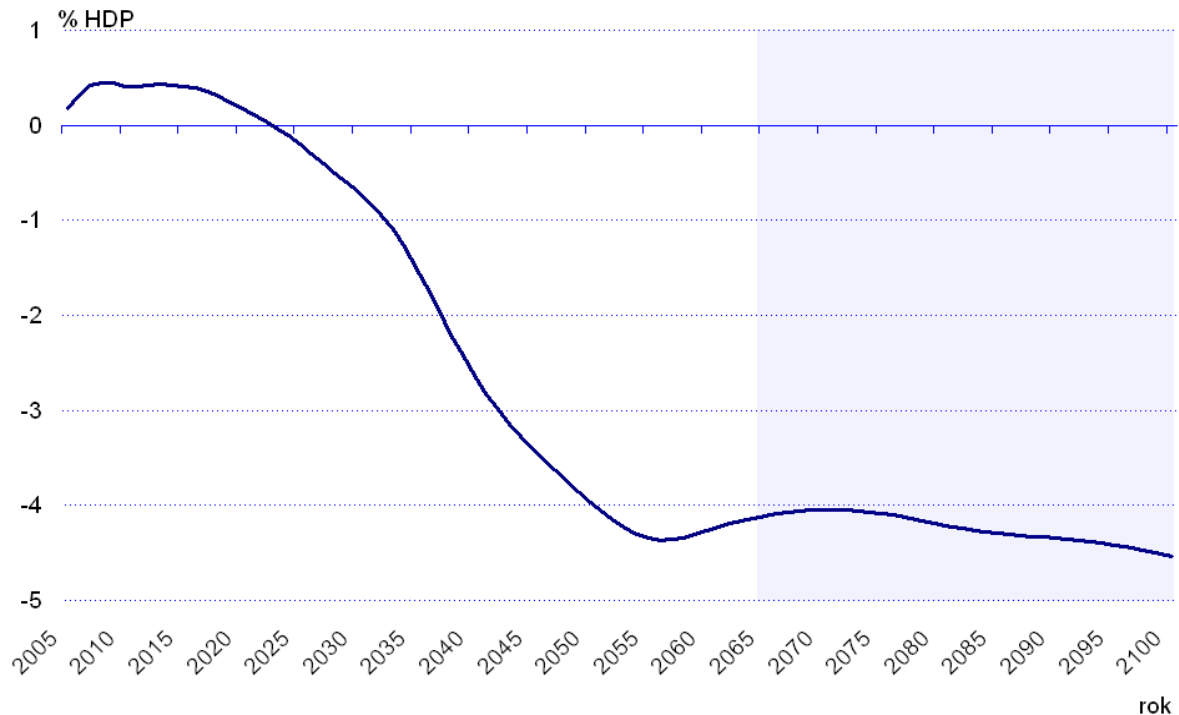
- **Příjmy důchodového systému a příspěvková sazba**

Příjmová strana důchodového systému je v základní variantě ve vztahu k HDP stabilní. Jde o důsledek přijatého předpokladu o neměnnosti legislativního prostředí, ze kterého vyplývá zachování příspěvkové sazby po celý horizont výpočtů na stávající úrovni 28 %. Logika makroekonomického scénáře dále dává do přímé souvislosti vývoj průměrné mzdy s vývojem produktivity práce, což v konečném důsledku znamená, že podíl mezd a platů na HDP zůstává konstantní. Kombinace obou výše popsaných faktorů vede k závěru, že pojistné na důchodový systém ve vztahu k HDP je po celý horizont výpočtu konstantní na úrovni 8,4 %.

- **Saldo důchodového systému a kumulované saldo důchodového systému**

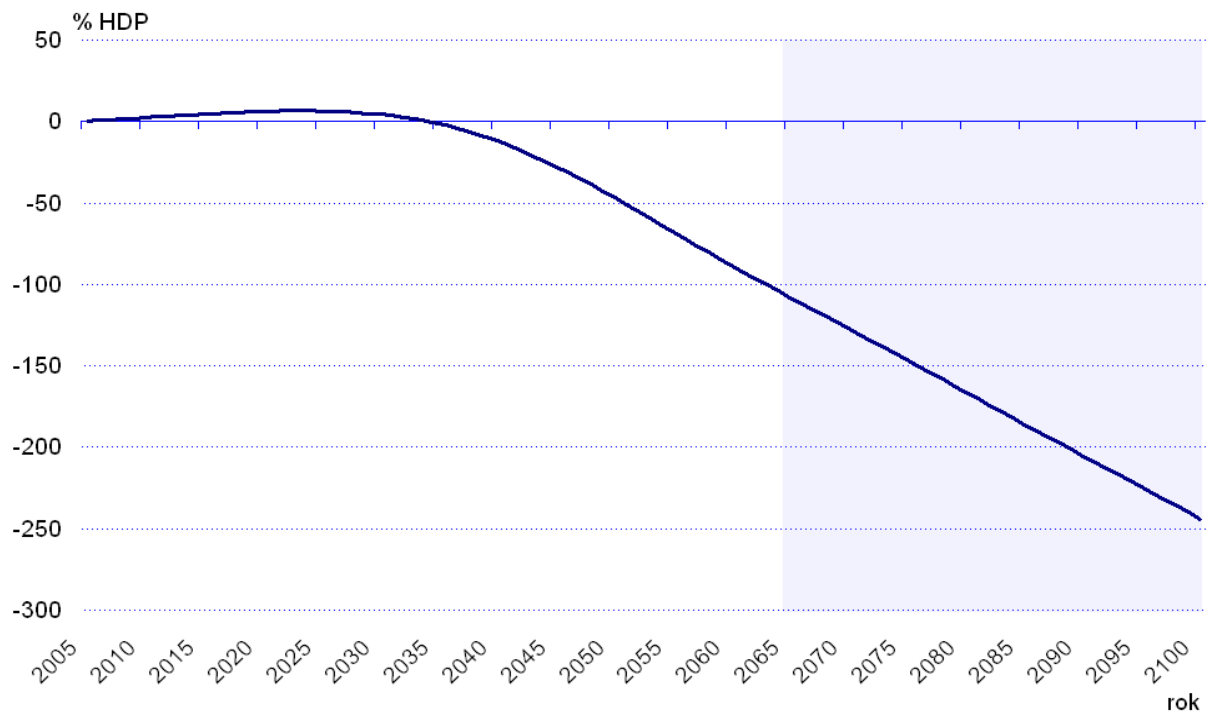
V důsledku výše popsaného chování příjmové a výdajové strany dosahuje systém do roku 2023 mírných finančních přebytků. Kumulovaně mohou tyto přebytky na počátku dvacátých let přesáhnout 6,5 % HDP. Zvyšování výdajů v relaci k HDP, které začne po roce 2015, povede nejprve k vyrovnání finanční pozice a poté k postupnému růstu deficitu důchodového systému. V polovině padesátých let dosáhne deficit systému úrovně 4,4 % HDP a kolem této úrovně bude oscilovat i nadále.

Graf 2: Saldo důchodového systému

Kumulované saldo se přesune z kladné do záporné hodnoty kolem roku 2035. Dluhu systému ve výši 50 % HDP bude dosaženo kolem roku 2050, 100 % HDP bude dosaženo kolem roku 2060. Odhad vnitřního dluhu důchodového systému do roku 2100 přesahuje 240 % HDP. Při interpretaci těchto údajů je nutné upozornit, že makroekonomický scénář předpokládá v oblasti úrokových výnosů z vládních obligací konstantní výnos po celé projekční období (1,5 % p.a. reálně). V realitě je možné očekávat, že kumulace deficitů by vedla finanční trhy k uvalení rizikové premie na české vládní dluhopisy. Tím by došlo k prodražení financování deficitu důchodového systému a dynamika dluhu by vykazovala rychlejší vývoj.

Graf 3: Kumulované saldo důchodového systému

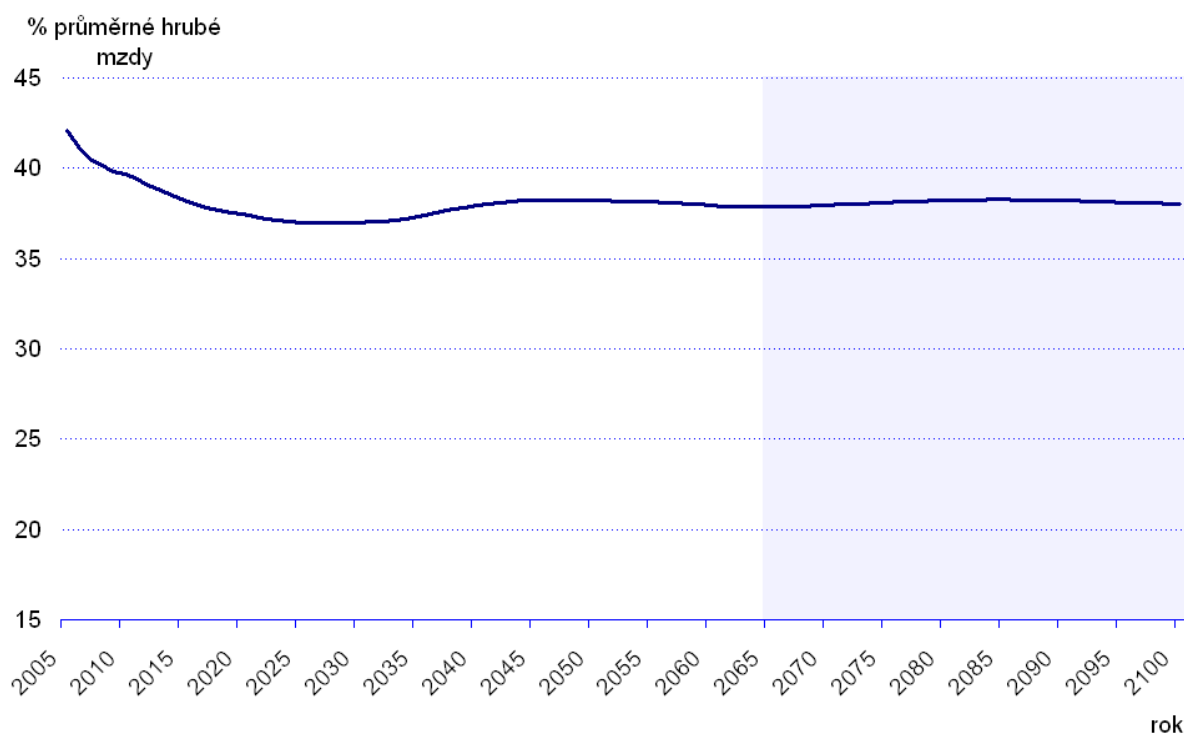

- **Celkový náhradový poměr**

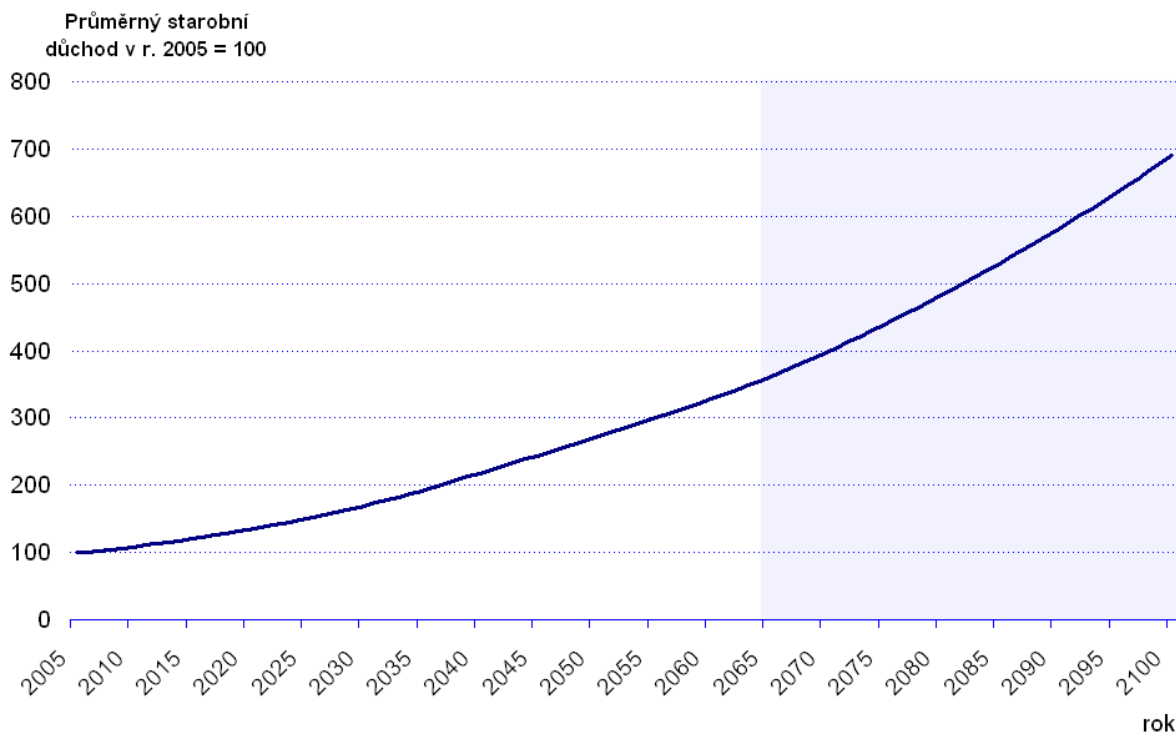
Celkový náhradový poměr v důsledku nižší než mzdové valorizace klesá z dnešní úrovně kolem 42 % postupně na 37 %. Od čtyřicátých let se však stabilizuje na hodnotách okolo 38 % průměrné hrubé mzdy.

Kromě valorizace na pokles celkového náhradového poměru působí i značně rostoucí počet trvale krácených předčasných starobních důchodů, jejichž relace k průměrné mzdě klesá výrazněji. Celkový počet trvale krácených předčasných důchodů v horizontu následujících cca 45 let vzroste na přibližně čtyřnásobek stávajícího počtu. Trvale krácené předčasné důchody existují od roku 1996 a nejstarším „trvale kráceným“ důchodcům je nyní cca 65 let. Celkový počet těchto důchodů v čase poroste, dokud nedojde k zahájení přirozené obměny důchodců v tomto segmentu důchodového systému. Celkový náhradový poměr u nově přiznávaných starobních důchodů ovšem zůstane, s ohledem na přijatý předpoklad o mzdové indexaci základní výměry a redukčních hranic, v relaci k průměrné mzdě v celém projekčním horizontu stabilní na úrovni 46 – 47 %.

Graf 4: Celkový náhradový poměr

Zejména tato poměrně vysoká míra náhrady zajišťuje, že reálná hodnota průměrného starobního důchodu v celém horizontu projekce roste. Za základ pro srovnání slouží reálná hodnota průměrného důchodu v roce 2005. Z následujícího grafu (Graf 5) je patrné, že současná hodnota důchodu se do roku 2037 zdvojnásobí. Následně se stále rychleji zvyšuje, až na úroveň téměř 7 násobku výchozího stavu.

Graf 5: Reálná hodnota průměrného starobního důchodu

Významnou informací o sociální udržitelnosti důchodové reformy je procento důchodců, kteří se propadnou pod hranici chudoby. Hranice chudoby je zde pojímána relativně ve vztahu k průměrné mzdě a v čase je tato relace konstantní. Hranice chudoby byla stanovena na úrovni 24,5 % průměrné mzdy, což odpovídá současné výši životního minima v ČR a je v souladu s nastavením obdobných institutů v zemích Evropské unie¹. Důchodový systém by měl být schopen pro osoby, které do něj po zákonem definovanou dobu přispívaly, zajistit důchody alespoň na úrovni zajišťující základní životní potřeby. Pokud důchodový systém negarantuje příjem vyšší než hranice chudoby, propadají jeho účastníci do jiných sociálních systémů. Důchodový problém se tak přenáší do ostatních segmentů veřejných financí a prohlubuje deficit mimo námi úzce sledovaný důchodový systém.

Modelově je tento test prováděn v okamžiku přiznání nových starobních důchodců, tzn. nezohledňuje ty důchodce, kteří se pod stanovenou úroveň chudoby dostanou v průběhu pobírání svého důchodu v důsledku nižší než mzdové valorizace důchodů. Interpretace grafu musí být provedena s pochopením všech relevantních souvislostí (zejména při porovnání napříč variantami). V DC systémech bude totiž počet nově přiznaných důchodů pod hranicí chudoby mj. funkcí zvoleného valorizačního mechanismu. U mzdové valorizace lze očekávat, ceteris paribus, vyšší počet osob s nově přiznaným důchodem pod hranicí chudoby; naopak u cenové valorizace důchodů bude tento počet osob v *nově* přiznaných důchodech z definice nižší. U nižší než mzdové valorizace lze ovšem předpokládat, že se pod hranici chudoby bude postupem času dostávat i část z těch důchodců, jejichž důchod byl v okamžiku přiznání vyšší než hranice chudoby (což není v grafech zohledněno). Podobná závislost na míře valorizace funguje i v DB systémech, pokud není stabilizace finanční pozice DB systémů dosažena

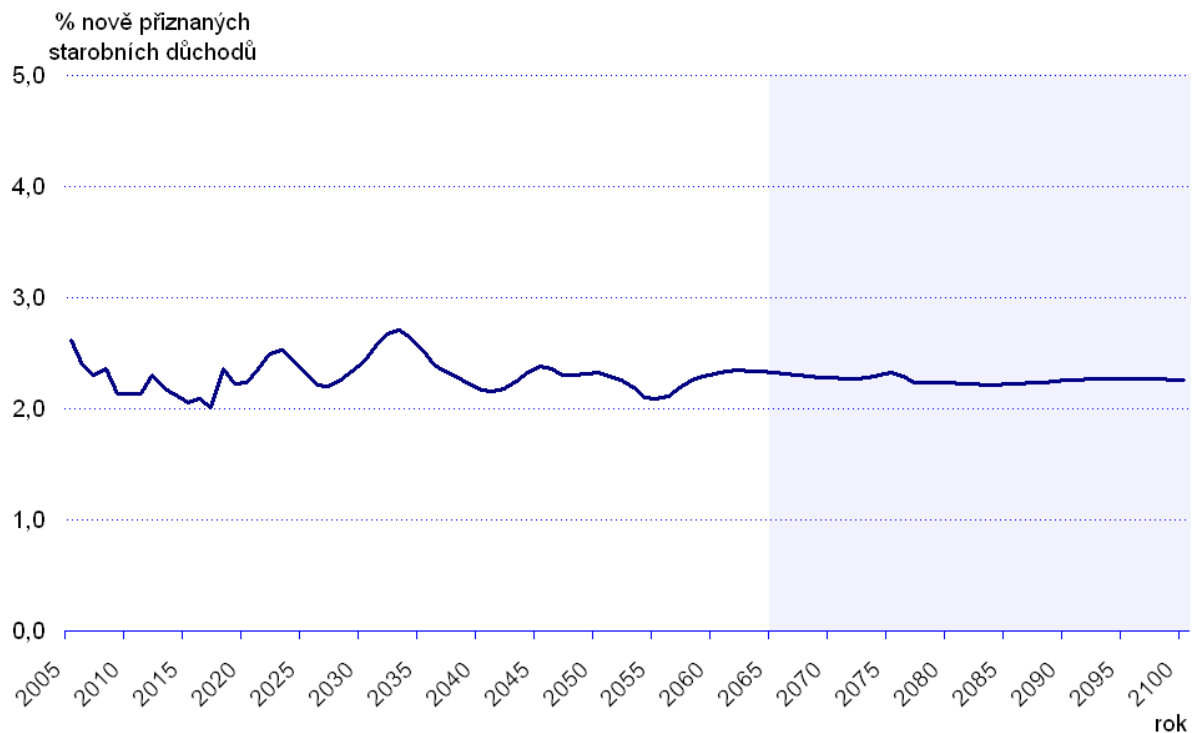
¹ Životní minimum například činí 20,7 % průměrné mzdy v Belgii, 18,4 % ve Francii, 23,4 % v Irsku, 31,1 % v Lucembursku, 18,8 % v Nizozemí, 19,8 % ve Velké Británii, 26,8 % na Slovensku a 15,9 % v Polsku. Za povšimnutí stojí, že relativní výše životního minima není závislá na ekonomické vyspělosti země. Lze tedy předpokládat, že obdobná hranice chudoby se bude uplatňovat i v České republice bez ohledu na dohánění ekonomické úrovně zemí eurozóny.

pouze prostřednictvím zvyšování věkové hranice pro odchod do důchodu či zvyšováním příjmů důchodového systému.

V základní variantě se procentní podíl důchodů přiznaných pod hranicí chudoby v celém horizontu projekce pohybuje na stabilní úrovni okolo 2,3 %. Ovšem vzhledem ke způsobu valorizace vyplácených důchodů (dle inflace a třetiny růstu průměrné reálné mzdy) je možné očekávat, že podíl všech důchodců s důchodem pod hranicí chudoby bude v čase vyšší, než jaký vyplývá z provedené analýzy, jejíž výsledky jsou zobrazeny v grafu 6.

Na druhou stranu je však třeba připustit, že starobní důchod nemusí být jediným příjmem ve stáří. Pokud zohledníme ostatní možné příjmy (např. i pozůstalostní důchody), jedinec by se nemusel pod hranicí chudoby ocitnout.

Graf 6: Podíl nově přiznaných starobních důchodů pod hranicí chudoby

2. Mikrofinanční kritéria²

Mikrofinanční kritéria jsou kvantifikována pro různé úrovně příjmů jednotlivce s pomocí tzv. příjmově typizovaného jedince (dále jen PTJ). Podrobnější informace o PTJ a výpočtu jednotlivých mikrofinančních kritérií je k dispozici v sekci 2.3.

Připomínáme pouze, že PTJ je definován jako muž, setrvávající na trhu práce po dobu 45 let a odcházející do důchodu v 65 letech. Mikrofinanční kritéria jsou spočteny také pro ženy. I u žen se předpokládá setrvání na trhu práce po dobu 45 let a odchod do starobního důchodu v 65 letech. Modelově se předpokládá, že jde o ženu se dvěma dětmi.

² Mikrofinanční kritéria jsou, obdobně jako makrofinanční kritéria, spočítána s využitím odhadu průměrné mzdy včetně organizací s méně než 20 zaměstnanci.

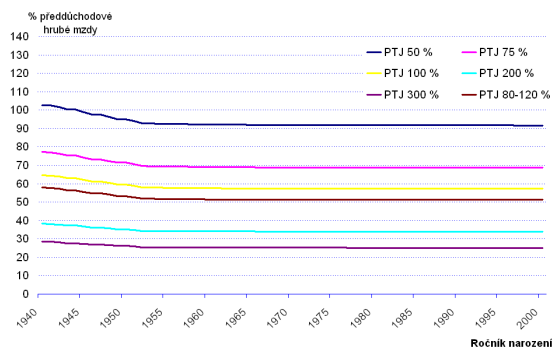
• Náhradový poměr

Vývoj tohoto ukazatele, který zachycuje vztah důchodu a posledního předdůchodového příjmu u jedinců s různou úrovní příjmů, je krátkodobě poznamenán prodlužováním věkové hranice pro odchod do starobního důchodu (končí u mužů v roce 2016). V důsledku toho náhradový poměr mírně klesá pro všechny PTJ.

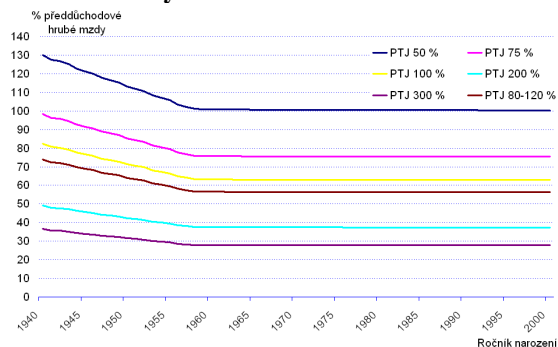
Pro generace mužů odcházející do důchodu po roce 2016 vykazuje náhradový poměr stabilní úroveň, což je logickým důsledkem předpokladu o mzdové indexaci základní výměry a redukčních hranic, který je součástí definice základní varianty. Pro ilustraci lze uvést, že jedinec narozený v roce 1940 a odcházející do důchodu v 65 letech (tedy v roce 2005) bude mít náhradový poměr 77 % předdůchodového hrubého příjmu (99 % proti čistému příjmu), pokud jeho celoživotní příjmy dosahovaly tři čtvrtin průměrné hrubé mzdy v ekonomice.

V případě, že jeho celoživotní příjmy dosahovaly trojnásobku průměrné hrubé mzdy, získá z důchodového systému náhradu ve výši cca 28 % svého předdůchodového hrubého příjmu (42 % proti čistému příjmu). Výsledky potvrzují vysokou míru příjmové redistribuce, která je vlastní stávajícímu důchodovému systému.

Graf 7: Individuální náhradový poměr pro různé PTJ-muže

Graf 8: Individuální náhradový poměr pro různé PTJ-ženy

Pokud srovnáme vývoj individuálního náhradového poměru pro muže a ženy, zjistíme že křivky mají velmi podobný průběh. V několika věcech se však liší:

- Individuální náhradový poměr u žen klesá z počátečních vyšších hodnot a i následně je pro všechny analyzované ročníky žen vyšší než pro stejné ročníky mužů napříč všemi příjmovými úrovněmi. Zde se promítá způsob definice PTJ jako jedince odcházejícího do starobního důchodu vždy v 65 letech (muži i ženy). To je později, než stanovuje věková hranice. Jinými slovy všichni jedinci na trhu práce přesluhují, za což je současný PAYG DB systém bonifikuje. Vzhledem k tomu, že zákon stanoví pro ženy nižší věkovou hranici³ než pro muže, náleží PTJ-ženám vyšší bonifikace než PTJ-mužům.⁴ To udržuje jejich individuální náhradový poměr na vyšší úrovni.
- Počáteční pokles náhradového poměru je u žen strmější než u mužů. To je způsobeno rozdílným tempem zvyšování důchodového věku a opět definicí PTJ. U mužů je věková hranice zvyšována o 2 měsíce za rok, u žen je tempo dvojnásobné – 4 měsíce ročně. Z titulu tohoto zvyšování dochází k rychlejší redukci bonusů za přesluhování u žen než u mužů.

³ Pro muže věková hranice roste na 63 let a pro námi analyzované ženy se dvěma dětmi na cílových 61 let věku.

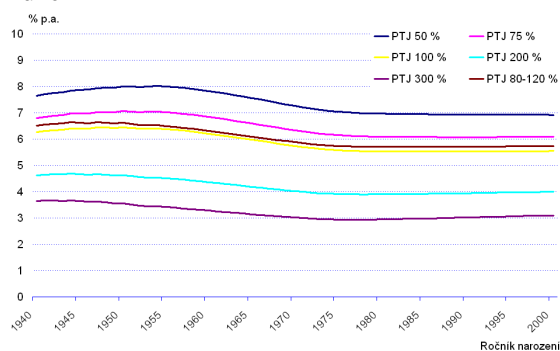
⁴ Věková hranice tedy zůstává pro muže a ženy v celém horizontu projekce diferencovaná.

• Vnitřní míra výnosu

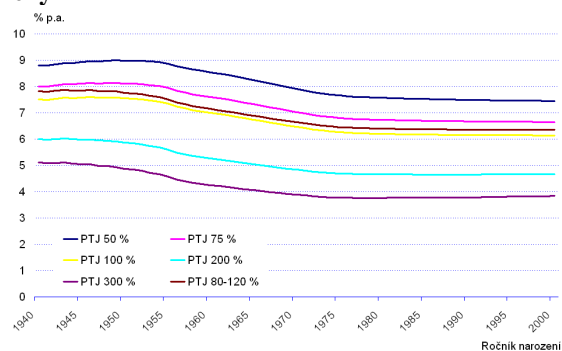
Toto kritérium nahlíží na důchodový systém jako na investici jednotlivce a kalkuluje výnosnost takovéto investice (placení pojistného vs. získaný důchod ze systému). Ve vývoji vnitřní míry výnosu (dále jen VMV) se odráží působení několika vzájemně se částečně kompenzujících faktorů. Jde konkrétně o efekt (i) mzdového vývoje v devadesátých letech (působí ve směru krátkodobého růstu VMV a vyšší výchozí úrovně; (ii) postupného prodlužování doby dožití (růst VMV) a (iii) postupného prodlužování statutárního věku pro odchod do důchodu (dle legislativy platné k 1.1.2004), které působí ve směru dočasného poklesu VMV.

Celkově dochází ve středním až dlouhém období pro všechny PTJ k určitému poklesu VMV. Důchodový systém však i nadále poskytuje dlouhodobý výnos přes 5,5 % ročně pro PTJ-muže (přes 6 % ročně pro PTJ-ženy) s průměrným a podprůměrným celoživotním výdělkem. Detailní analýza prokázala, že výše vnitřní míry výnosu není příliš citlivá na skutečném věku odchodu do důchodu.

Graf 9: Vnitřní míra výnosu pro různé PTJ - muži

Graf 10: Vnitřní míra výnosu pro různé PTJ - ženy

Výše zmíněné faktory jsou platné pro obě pohlaví, proto ze srovnání VMV pro ženy a muže vyplývá stejný trend vývoje křivek. Můžeme pozorovat pouze úroňový rozdíl, který pramení z vyšší výnosnosti současného systému pro ženy, než pro muže. Důvody jsou následující:

- Nižší věková hranice u žen, což jim zajišťuje vyšší bonusy za přesluhování, než mužům⁵.
- Z demografických dat vyplývá, že ženy mají delší dobu dožití než muži, a tudíž mohou pobírat starobní důchod po delší dobu.
- Ženy odvádí do systému pojistné kratší dobu než muži. To vyplývá z existence vyšších náhradních dob u žen než u mužů. Ženy mají v průměru vyšší náhradní doby za nezaměstnanost, navíc jim náleží bezpříspěvkové doby za péči o děti⁶.

• Implicitní daň

Implicitní daň vyjadřuje - v případě kladné hodnoty - velikost ztráty (zisku v případě záporné hodnoty) vyjádřenou v % z ročního pracovního příjmu jednotlivce, pokud se rozhodne setrvat jeden dodatečný rok na trhu práce. Tato ztráta/zisk je posuzována výhradně z hlediska ekonomických podnětů obsažených v důchodovém systému. Při definici implicitní daně abstrahujeme od ekonomických faktorů ležících mimo důchodový systém, které mohou ovlivňovat rozhodování jednotlivce o (ne)setrvání na trhu práce. Stejně tak se neberou v úvahu neekonomické podněty, které mohou mít vliv na toto rozhodování.

⁵ Viz diskuse u individuálního náhradového poměru.

⁶ U naší modelové ženy za 2 děti

Níže uvedené grafy naznačují, že průběh křivky implicitní daně je velmi podobný pro všechny sledované PTJ. Při odchodu z trhu práce v padesátých letech věku PTJ je implicitní daň kladná. To naznačuje, že důchodový systém sám o sobě vysílá jistý podnět k opuštění trhu práce již v tomto období a vstupu do důchodového systému v prvním možném okamžiku, což je nejdříve 3 roky před dosažením statutární věkové hranice pro odchod do důchodu (pro většinu analyzovaných generací mužů v základní variantě tedy v 60 letech).

Vzhledem k faktu, že v populaci bude patrně existovat pouze zanedbatelný podíl těch osob, které si mohou finančně fakticky dovolit odejít z trhu práce v šesté dekádě svého věku a „čekat“ několik let bez příjmu na odchod do předčasného důchodu, není nutné význam kladné implicitní daně v této fázi života PTJ přeceňovat.

Zajímavá situace nastává v období předčasných odchodů do důchodu, tzn. v zásadě mezi 60. a 62. rokem věku PTJ. Zde analýza naznačuje zápornou hodnotu implicitní daně, což znamená, že důchodový systém v základní variantě v této fázi života PTJ vysílá ekonomickou pobídku k dodatečnému setrvání PTJ na trhu práce a nevyužívání možnosti odchodu do předčasného důchodu. Za pozornost ovšem stojí fakt, že tento trend se začíná silněji projevovat až u generací mužů narozených po roce 1960 (s jistou variací dle výše příjmu PTJ, kdy platí, že u PTJ s vyšším příjmem se záporná implicitní daň projevuje silněji a o něco dříve než u PTJ s nižší úrovní příjmu).

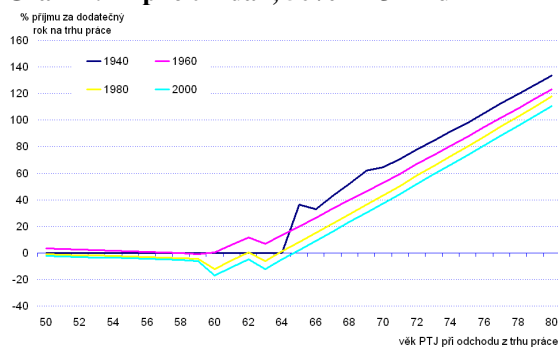
Obecně platí, že pozitivní motivační efekt důchodového systému na setrvání na trhu práce v „období předčasných důchodů“ se bude spíše projevovat u generací mladších než u generací starších. Stejně tak lze konstatovat, že implicitní daň (resp. motivační efekt) je obecně citelně nižší (vyšší) u žen než u mužů (viz dále).

Po dosažení statutární věkové hranice začíná implicitní daň strmě růst. Tento trend nezávisí na výši příjmu PTJ. Platí však, že velikost implicitní daně za jinak nezměněných okolností klesá s růstem příjmu PTJ. V závislosti na výši příjmu PTJ a čase (ročníku narození dané generace) platí, že po dosažení 64. nebo 65. roku stáří PTJ se implicitní daň dostává do kladných hodnot a důchodový systém ve stávajícím nastavení ekonomicky motivuje k odchodu PTJ z trhu práce. Ekonomicky řečeno, klesající pravděpodobnost dožití se následujícího roku, odkdy by PTJ pobíral vyšší důchod pokud by dnes odložil odchod do důchodu a dále tak setrval jeden dodatečný rok na trhu práce, není v těchto vyšších věcích plně kompenzována zvýšením hodnoty celoživotně pobíraného důchodu ze systému. Proto implicitní daň dosahuje kladných hodnot a dále s postupujícím věkem PTJ téměř lineárně roste.

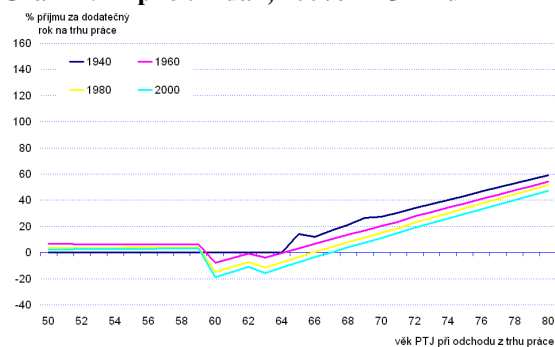
Zajímavým efektem je v grafech snadno pozorovatelný úrovňový pokles hodnot implicitní daně u později narozených generací. Tento pohyb nemůže být vysvětlen změnami parametrů důchodového systému, neboť v základní variantě se předpokládá neměnnost legislativního prostředí po celý horizont analýzy a konstantní míra valorizace vyplácených důchodů a stabilní indexace základní výměry a redukčních hranic. Úrovňový pokles je tak plně vysvětlitelný v čase se postupně prodlužující dobou dožití jednotlivých generací, což při stagnaci statutární věkové hranice pro odchod do starobního důchodu (po časově omezeném období zvyšování dojde v základní variantě k fixaci věkové hranice) vede k postupnému růstu celkové doby pobírání starobního důchodu. To v logice definice implicitní daně snižuje její hodnotu, tzn. působí automaticky ve směru vyšší motivace k prodloužení pobytu na trhu práce, resp. snižuje v čase motivaci, plynoucí z důchodového systému, k odchodu z trhu práce.

Za zmínku stojí také fakt, že rozpětí mezi hodnotami implicitní daně v prvním roce věku PTJ, kdy lze odejít do předčasného důchodu a rokem předchozím, je u PTJ s nižšími příjmy výrazně nižší než u výše příjmových PTJ. Stávající důchodový systém je tak v inkriminovaném období vůči PTJ s nižšími příjmy více pojistně-matematicky neutrální než pro PTJ s vyšším příjmem.

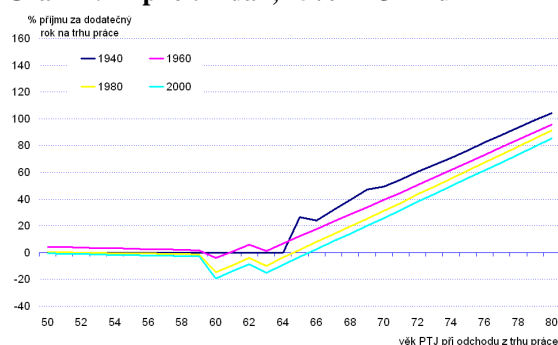
Graf 11: Implicitní daň, 50% PTJ - muži

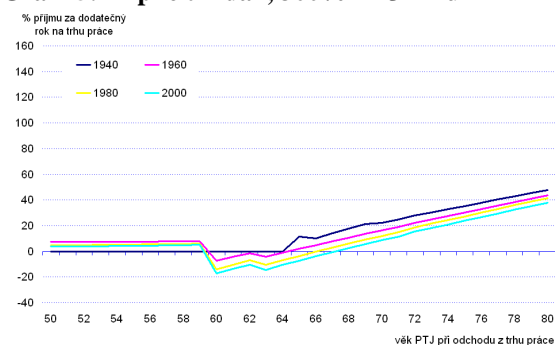
Graf 14: Implicitní daň, 200% PTJ - muži

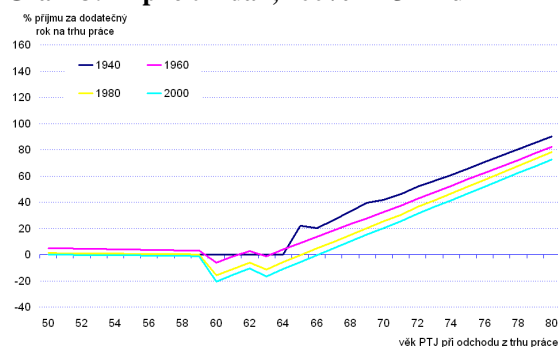
Graf 12: Implicitní daň, 75% PTJ - muži

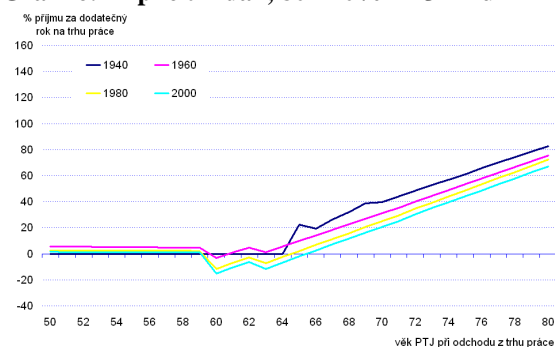
Graf 15: Implicitní daň, 300% PTJ - muži

Graf 13: Implicitní daň, 100% PTJ - muži

Graf 16: Implicitní daň, 80-120% PTJ - muži

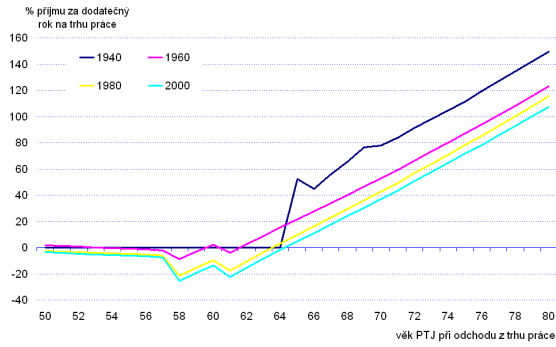

Následující sada grafů doplňuje analýzu implicitní daně pro PTJ-ženy. Z výsledků je zřejmé, že výše zmíněné závěry, které byly učiněny pro muže, je možné vztáhnout i na ženy. Zaměříme se tedy opět spíše na rozdíly ve vývoji tohoto ukazatele pro obě pohlaví.

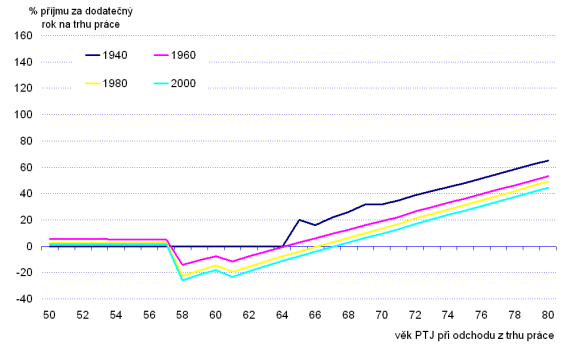
U žen se projevuje nižší věková hranice a systém jim tudíž umožňuje odejít do předčasného důchodu dříve než mužům. V grafech se to projevuje tím, že implicitní daň se ponoří do záporných hodnot v nižším věku. Podnět pro to, aby ženy neodcházely do předčasného důchodu zde tedy působí rovněž, pouze přichází v nižším věku.

Navíc u žen je tato motivace silnější než u mužů v rámci stejných příjmových kategorií.

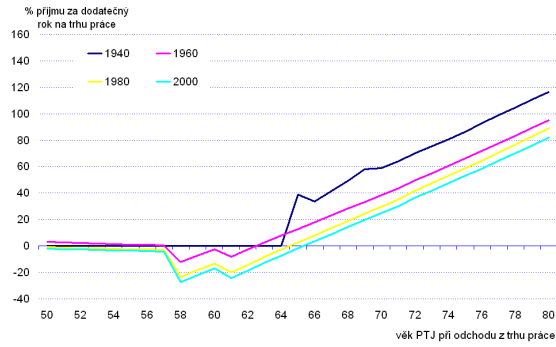
Graf 17: Implicitní daň, 50% PTJ - ženy

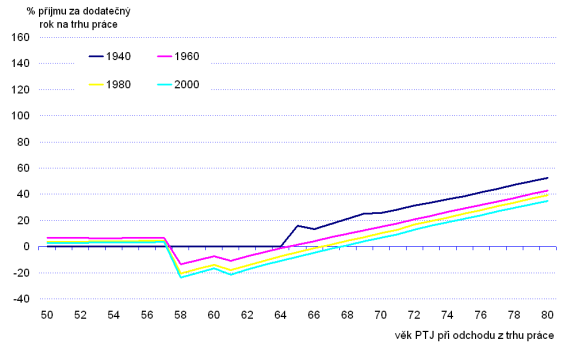
Graf 20: Implicitní daň, 200% PTJ - ženy

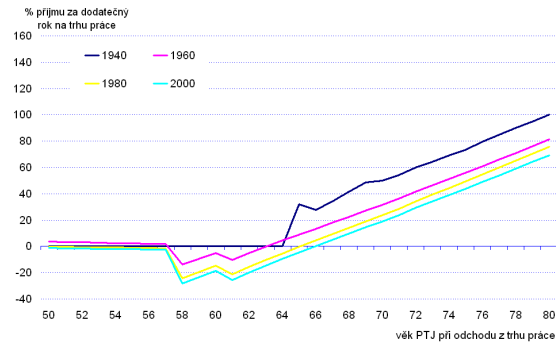
Graf 18: Implicitní daň, 75% PTJ - ženy

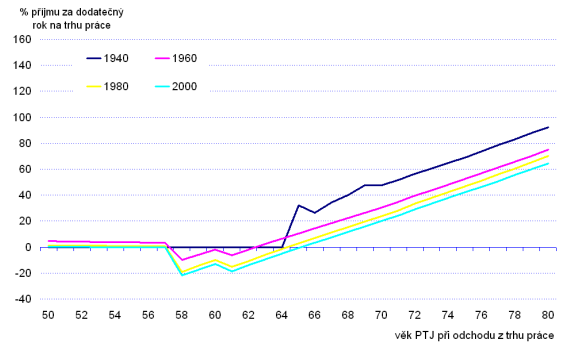
Graf 21: Implicitní daň, 300% PTJ - ženy

Graf 19: Implicitní daň, 100% PTJ - ženy

Graf 22: Implicitní daň, 80-120% PTJ - ženy

Závěry:

S ohledem na provedenou analýzu lze konstatovat, že

- (i) Důchodový systém potřebuje reformu.
- (ii) Bude-li dodržen v praxi předpoklad o pouze minimální valorizaci důchodů, manévrovací prostor pro reformu je ze středně a dlouhodobého hlediska poněkud vyšší, než vyplývalo z v minulosti provedených analýz. Prostor k reformě naznačují i výsledky provedené mikroekonomické analýzy důchodového systému.

- **Propočet vývoje důchodového systému v základní variantě potvrdil jeho dlouhodobou finanční neudržitelnost.**

Pokud nebude změněna stávající legislativa a významné parametry systému (valorizace, redukční hranice a základní výměra) se budou vyvíjet v souladu s výše nastíněnými předpoklady, bude deficit systému dlouhodobě dosahovat úrovně 4-5 % HDP ročně. Systém tak bude v čase kumulovat dluh ve výši téměř 110 % HDP v roce 2065 (přes 240 % do konce tohoto století). V této souvislosti je nutné poznamenat, že dynamika dluhu důchodového systému je ovlivněna předpokladem o stabilitě reálné úrokové sazby z vládního dluhu. V realitě, pokud by docházelo k výše nastíněné eskalaci deficitů důchodového systému (a potažmo celých veřejných financí), lze očekávat rostoucí rizikovou prémii uvalenou finančními trhy na české státní dluhopisy, což by se odrazilo v růstu příslušných úrokových sazeb a následně i v mnohem nepříznivější kumulaci dluhu důchodového systému.

- **Odhad vývoje výdajů důchodového systému v základní variantě dosahuje nižších hodnot, než činila většina dosud zpracovaných analýz na toto téma.**

Hlavním vysvětlujícím faktorem je přijatý předpoklad o valorizaci důchodů dle zákonem definovaného minima (tj. inflace plus 1/3 růstu průměrné reálné mzdy). Analýza valorizací po roce 1990 naznačila, že není reálné předpokládat plnou mzdovou valorizaci vyplácených důchodů. Na druhé straně, údaje o valorizaci od roku 1996, tedy po překonání atypického období transformačních ekonomických šoků, ukazují, že tato minimální předpokládaná valorizace není samozřejmá. Jinými slovy, k její aplikaci v praxi je nutné politické rozhodnutí, které povede k poněkud méně štedré valorizaci, než bylo v posledních osmi letech v průměru zvykem. Analýza uvedená v příslušné variantě parametrických úprav jasně dokumentuje, že rychlejší než minimální valorizace důchodů by měla citelný efekt na výši výdajů důchodového systému a velikost deficitu, resp. dluhu systému. Sekundární faktory, spoluvysvětlující nižší než dříve publikovaný vývoj výdajů v základní variantě důchodového systému, jsou následující: (i) zdokonalení metodiky projekce výdajů na nestarobní důchody; (ii) nedávná úrovněová revize údajů o HDP provedená ČSÚ, která vedla k poklesu relativních ukazatelů; (iii) zvýšení věkové hranice pro odchod do důchodu, které bylo uzákoněno s platností od 1.1.2004. Tím se stalo součástí platné legislativy a tudíž i rámce pro výpočet základní varianty. Výpočty základní varianty datované před rokem 2004 toto nemohly zahrnovat.

- **Do roku 2023 vykazuje saldo systému důchodového zabezpečení mírné přebytky.**

Vykazované přebytky jsou především důsledkem restrukturalizace příspěvkové sazby na sociální zabezpečení, kdy byly 2 p.b. převedeny ze systému pojištění v nezaměstnanosti do důchodového systému. Tato účetní operace ale žádným způsobem nezlepšila stav

veřejných financí. Pro dlouhodobou stabilitu veřejných financí je podstatné, že výdaje na důchody se v horizontu projekce zvýší o cca 5 % HDP. V případě, že by systém důchodového zabezpečení nebyl reformován, musela by vláda dodatečně redukovat ostatní veřejné výdaje ve výši uvedených 5 % HDP. Navíc, stabilita důchodového systému do roku 2020 je pouze zdánlivá. Pokud by měl být důchodový systém dlouhodobě finančně udržitelný (a pojistně-matematicky správně nastavený), musel by nyní a během příštích dekád vytvářet vysoké přebytky, ze kterých by bylo možné hradit budoucí vysoké deficity, způsobené rychlým růstem výdajů po roce 2020. Jinými slovy, silné populační ročníky by v období pracovní aktivity musely tvořit „rezervní fond“, který bude financovat jejich budoucí důchody, na které nebudou nastupující populačně slabé ročníky vytvářet dostatečné zdroje.

- **Systém poskytuje poměrně štědré náhrady, reálná hodnota průměrného důchodu v čase výrazně roste.**

V celém horizontu projekce systém zajišťuje poměrně vysokou míru náhrady, měřenou celkovým náhradovým poměrem, který se dlouhodobě udržuje na úrovni kolem 38 % průměrné hrubé mzdy. Zejména díky tomu v čase dynamicky roste úroveň reálné hodnoty průměrného starobního důchodu. Reálný důchod roku 2005 se tak do roku 2037 zdvojnásobí a v závěru horizontu projekce se přiblíží sedminásobku této výchozí úrovně.

- **Provedená analýza názorně dokumentuje nepřímou úměru, která panuje mezi makrofinančními a mikrofinančními kritérii.**

Čím štedřejší zabezpečení systém jednotlivci poskytuje, tím nižší, za jinak nezměněných okolností, je jeho celková finanční stabilita; a naopak.

- **Na mikrofinanční úrovni analýza potvrdila existenci značné příjmové redistribuce uvnitř důchodového systému.**

Náhradový poměr PTJ s příjmy na úrovni 75 % průměrné hrubé mzdy je v dlouhém období cca 77 % (resp. 99 % vůči čisté mzdě). Naopak, PTJ s příjmem ve výši 300 % průměrné hrubé mzdy dosáhne dlouhodobého náhradového poměru pouze cca 28 % (resp. 42 % k čisté mzdě). Při interpretaci velikosti náhradového poměru a vnitřní míry výnosu důchodového systému v základní variantě je nutné zdůraznit, že součástí základní varianty není žádné rozpočtové omezení systému. Systém se nezajímá, zda má dost zdrojů na profinancování svých závazků.

- **Ve vývoji vnitřní míry výnosu se kombinuje několik navzájem protichůdných faktorů.**

Celkově však pro všechny analyzované PTJ vnitřní míra výnosu důchodového systému v základní variantě nejprve cca 10 let mírně roste a poté nastává ve středním období určitý pokles. Následující dlouhodobá stabilita zajišťuje všem PTJ s příjmem 100 % a méně průměrné mzdy výnos ze systému převyšující 5 % ročně (u stejně příjmových PTJ žen výnos převyšuje 6 % ročně). Závěry ohledně vnitřní míry výnosu přitom v zásadě nejsou citlivé na věku PTJ při odchodu do důchodu (resp. odchodu z trhu práce).

- **Analýza implicitní daně přinesla zajímavé výsledky. Ve věku možného odchodu do předčasného důchodu působí důchodový systém na PTJ motivačně ve smyslu setrvání na trhu práce.**

Tento efekt se ovšem začne projevovat až u mladších generací mužů, narozených po roce 1960. Motivační efekt k setrvání na trhu práce přetrvává ještě jeden či dva roky po dosažení statutární věkové hranice (u mužů). Poté implicitní daň lineárně roste do vysokých kladných hodnot. U žen jsou po celé délce analyzovaného stáří PTJ obecně výrazně nižší hodnoty implicitní daně než u mužů. Analýza odhalila také úrovnový pokles hodnot implicitní daně v čase, který je vysvětlitelný očekávaným růstem doby dožití budoucích generací, který plyne z použité demografické prognózy PřF UK v Praze. Z hlediska období mezi dosažením věku, při kterém je poprvé možné odejít do předčasného důchodu a rokem předcházejícím lze konstatovat, že důchodový systém je více pojistně neutrální vůči PTJ s nižšími příjmy.

- **Současný důchodový systém se dlouhodobě chová stejně k mužům jako i k ženám. Pro ženy je však současný systém více výhodný, než pro muže.**

Mikrofinanční kritéria kalkulovaná pro muže i ženy ukazují že trendy ve vývoji důchodového systému, ovlivněné zejména demografickým vývojem, jsou shodné pro muže i ženy. Přesto je však možné pozorovat určité odlišnosti. Důchodový systém poskytuje ženám vyšší výnos než mužům, a to zejména z titulu jejich nižší věkové hranice a existence vyšších bezpříspěvkových dob. Ženy rovněž profitují z delší doby dožití.

Příloha 1

Stručná charakteristika legislativního rámce důchodového systému v ČR

Důchodový systém je v současném českém právním řádu upraven několika různými právními předpisy, přičemž je v některých oblastech jako součást sociálního zabezpečení. Samostatně je upravena oblast dávek (tj. důchodů), oblast financování systému (tj. odvod příspěvků)⁷ a v neposlední řadě i oblast správy systému.

Základním hmotněprávním předpisem, který upravuje nároky ze základního povinného důchodového pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele, je **zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění** (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), který Poslanecká sněmovna Parlamentu schválila dne 30. června 1995. Zákon o důchodovém pojištění nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. Byl již několikrát novelizován.

Důchodový systém je financován průběžným způsobem. To znamená, že výdaje na dávky v daném období jsou hrazeny z příjmů z pojistného vybraného v tomto období.

Právní úpravu vztahů financování obsahuje **zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti**, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1993.

Způsob organizace a provádění důchodového systému je obsažen v **zákoně č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení**, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1992

- Sociální zabezpečení provádí orgány sociálního zabezpečení a organizace. Na úseku sociálního zabezpečení vykonávají působnost též obce.
- Orgány sociálního zabezpečení jsou:
 - Ministerstvo práce a sociálních věcí,
 - Česká správa sociálního zabezpečení,
 - okresní správy sociálního zabezpečení,
 - Ministerstvo vnitra,
 - Ministerstvo spravedlnosti,
 - Ministerstvo obrany.

Definice základní varianty předpokládá, že v rámci úprav v důchodovém systému nedojde ke změnám ve výše uvedené legislativě. V této oblasti bude tedy zachován stav platný k 1. 10. 2004 tj. ke dni, kdy začal výkonný tým plně fungovat. Změnou legislativy se nemá na mysli úprava předpisů nižší právní síly než je zákon (tj. např. nařízení vlády).

⁷ Zde ovšem neexistuje přímá legislativní (ani praktická) vazba mezi odvodem příspěvků a výplatou důchodu, neboť celý systém je součástí státního rozpočtu tzn. že příspěvky na důchodové pojištění jsou běžným příjmem státního rozpočtu a výdaje na důchody běžným výdajem.

Příloha 2**Stručná analýza minulého vývoje základních parametrů důchodového systému**

V této příloze je stručně analyzován vývoj základních parametrů důchodového systému v ČR, které ovlivňují vývoj systému v případě, že nedojde ke změně v právních předpisech (základní varianta). Jedná se o vývoj redukčních hranic, základní výměry důchodu a valorizace vyplácených důchodů.

Nejprve je třeba upozornit na určitou provázanost vývoj těchto parametrů, v důsledku čehož může být zavádějící zcela samostatná analýza těchto parametrů. Provázanost vývoje těchto parametrů zabraňuje vytváření významných rozdílů mezi důchody přiznanými v různých obdobích. Jde v tomto případě zejména o důchody přiznané v prosinci daného kalendářního roku a důchody přiznané v lednu roku následujícího (první jsou ovlivněny valorizací a druhé úpravou redukčních hranic a základní výměry důchodu).

Následující tabulka ukazuje vývoj redukčních hranic. Redukční hranice byly do českého systému zavedeny zákonem o důchodovém pojištění a je tedy možné sledovat jejich vývoj od roku 1996. Z tabulky je patrné, že pouze první dvě indexace proběhly u obou hranic stejně a po té významně rychleji rostla druhá redukční hranice (s výjimkou schválenou pro úpravu v lednu 2005).

Tabulka 3: Vývoj redukčních hranic

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1. Redukční hranice	5000	5600	5900	6100	6300	6600	7100	7400	7500	8400
- nominální růst		12	5,4	3,4	3,3	4,8	7,6	4,2	1,4	12
- reálný růst		2,9	-2,9	-6,6	1,2	0,8	2,7	2,4	1,3	8,8
2. Redukční hranice	10000	11200	11800	13000	14200	15300	16800	17900	19200	20500
- nominální růst		12	5,4	10,2	9,2	7,7	9,8	6,5	7,3	6,8
- reálný růst		2,9	-2,9	-0,5	7	3,7	4,9	4,7	7,2	3,8
Míra inflace	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,9	
Růst nominální průměrné mzdy	11,9	8,9	8,5	6,2	9,4	6,9	7,2	6,7	7,7	

Vzhledem k tomu, že vývoj redukčních hranic (stejně jako vývoj ostatních parametrů) reaguje na skutečný vývoj v minulosti, byl nominální růst přepočten na reálný růst CPI v roce, který přecházel změně⁸. Je vidět, že v letech 1998 a 1999 došlo k reálnému poklesu úrovně redukčních hranic a proto nelze na základě minulého vývoje považovat za minimální růst u redukčních hranic růst CPI.

Další tabulka ukazuje jednotlivé valorizace důchodů tak, jak proběhly od roku 1990. Je patrné, že valorizace byly poměrně rozmanité, a to jak z hlediska výše tak i podle rozdělení mezi jednotlivé důchodce v závislosti na tom v jakém období jim byl důchod přiznán. V rámci platnosti nové právní úpravy byl pozorován i rozdílný vývoj ve valorizaci základní a procentní výměry důchodu. Rozdílná valorizace na počátku devadesátých let měla snahu smazat rozdíly ve výši důchodů z jednotlivých období před rokem 1989. Po roce 1996 šlo o „narovnání“ rozdílů mezi tzv. staro a novodůchodci (tj. důchody přiznanými před rokem 1996 a po roce 1995).

⁸ Nejde o úpravu na základě očekávání.

Tabulka 4

Přehled o zvýšeních starobních důchodů

m ě s í c a r o k ú č i n n o s t i ú p r a v y																			
7.1990	10.1990	3.1991	5.1991	7.1991	6.1992	3.1993	11.1993	2.1994	12.1994	7.1995	4.1996	10.1996	8.1997	7.1998	8.1999	12.2000	12.2001	1.2003	1.2004

Zvýšení o částku jednotnou pro všechny důchodce

140	0	0	80	0	0	0	0	0	200	260	240	140	200	50	0	0	0	0	0
-----	---	---	----	---	---	---	---	---	-----	-----	-----	-----	-----	----	---	---	---	---	---

Zvýšení o částku diferencovanou podle výše důchodu a podle roku jeho přiznání

rok přiznání důchodu																				
před 1976	0	10 %	11% min 190	0	110	290	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1976-78	0	7 %	11% min 190	0	110	240	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1979	0	6 %	10% min 190	0	110	240	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1980-81	0	6 %	10% min 190	0	110	200	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1982	0	5 %	10% min 190	0	110	200	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1983-84	0	5 %	10% min 190	0	110	170	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1985	0	4 %	10% min 190	0	110	170	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1986-88	0	4 %	9% min 190	0	110	140	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1989	0	0	8% min 190	0	110	70	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1990	0	0	8% min 190	0	110	50	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1991	0	0	8% min 190	0	110	30	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1992	0	0	0	0	0	290	10 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1993	0	0	0	0	0	0	22 %	300	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1994	0	0	0	0	0	0	0	30 %	0	5 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1995	0	0	0	0	0	0	0	0	0	32 %	5 %	8 %	6 %	8 %	9 %	7,5 %	9 %	11 %	4,0 %	2,5 %
1996	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8 %	6 %	8 %	5 %	5 %	5 %	8 %	3,8 %	2,5 %
1997	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8 %	5 %	5 %	5 %	8 %	3,8 %	2,5 %
1998	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5 %	5 %	5 %	8 %	3,8 %	2,5 %
1999	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5 %	5 %	5 %	8 %	3,8 %	2,5 %
2000																	5 %	8 %	3,8 %	2,5 %
2001																		8 %	3,8 %	2,5 %
2002																			3,8 %	2,5 %
2003																				2,5 %

Výše jednotné částky	140	140	140	220	220	220	220	220	220	420	680	920	1 060	1 260	1 310	1 310	1 310	1 310	1 310	1 310
-----------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Poznámka : Částka jednotná pro všechny důchodce byla od července 1990 do listopadu 1994 poskytována formou státního vyrovnávacího příspěvku.

Hranice jediného zdroje příjmu

- pro jednotlivce	1 000	1 200	1 440	0	1 580	1 760	1 840	1 940	2 040	2 460	2 720
- pro dvojici	1 700	2 000	2 400	0	2 620	2 920	3 060	3 220	3 520	4 360	4 880
zvýšení u jednotlivce	50	200	240	0	140	180	80	100	100	200	260
zvýšení u dvojice	100	300	400	0	220	300	140	160	300	400	520

Poznámka : K důchodům upraveným na hranici jediného zdroje příjmu náležel od července 1990 do listopadu 1994 ještě státní vyrovnávací příspěvek. Od 1.1.1996 se důchody na hranici jediného zdroje příjmu již neupravují.

Vzhledem k rozmanitosti výše uvedených valorizací bude efekt valorizace (resp. míra) posuzován ve vztahu ke zvýšení průměrného starobního důchodu tak, jak je používán pro plnění minimální valorizační podmínky v zákoně o důchodovém pojištění.

Tabulka 5: Míra valorizace

Datum Účinnosti	nominální zvýšení průměrného starobního důchodu (%) ⁹	nárůst CPI (%) ¹⁰	reálné zvýšení průměrného starobního důchodu (%)	
1.10.1990	4,9	9,5	-4,3	zvýšení důchodů o 51 % růstu cen
1.3.1991	10,6	39,8	-20,9	zvýšení důchodů o 27 % růstu cen
1.5.1991	4,0	6,6	-2,5	zvýšení důchodů o 61 % růstu cen
1.7.1991	5,0	4,2	0,8	zvýšení důchodů o 119 % růstu cen
1.6.1992	7,0	5,3	1,6	zvýšení důchodů o 132 % růstu cen
1.3.1993	9,0	20,1	-9,3	zvýšení důchodů o 45 % růstu cen
1.11.1993	10,9	4,8	5,8	zvýšení důchodů o 226 % růstu cen
1.12.1994	11,2	11,5	-0,2	zvýšení důchodů o 98 % růstu cen
1.7.1995	12,1	5,8	5,9	zvýšení důchodů o 209 % růstu cen
1.4.1996	13,0	6,2	6,3	zvýšení důchodů o 207 % růstu cen
1.10.1996	8,0	3,5	4,3	zvýšení důchodů o 226 % růstu cen
1.8.1997	10,5	8,8	1,6	zvýšení důchodů o 119 % růstu cen
1.7.1998	7,3	8,2	-0,8	zvýšení důchodů o 89 % růstu cen
1.8.1999	5,3	3,0	2,2	zvýšení důchodů o 175 % růstu cen
1.12.2000	6,0	4,6	1,3	zvýšení důchodů o 131 % růstu cen
1.12.2001	7,8	4,3	3,4	zvýšení důchodů o 183 % růstu cen
1.1.2003	3,2	0,7	2,5	zvýšení důchodů o 464 % růstu cen
1.1.2004	2,0	1,1	0,9	zvýšení důchodů o 186 % růstu cen
1.1.2005	5,7	3,5	2,0	zvýšení důchodů o 160 % růstu cen
Celkem	295,5	307,9	-3,0	zvyšování důchodů v období od října 1990 do ledna 2005 bylo v průměru o 96 % růstu cen
Celkem při účinnosti současné právní úpravy	93,7	53,4	26,3	zvyšování důchodů v období účinnosti současné právní úpravy bylo v průměru o 100 % růstu cen a 60 % růstu reálných mezd

Z tabulky je patrné, že z 19 výše uvedených valorizací v celkem 6 případech tato valorizace nedosahovala ani růstu cen. Šlo zejména o období počátku 90 let. Vzhledem k velmi nízké valorizaci v roce 1991 na úrovni pouhých 27 % růstu cen nedosahuje průměrná valorizace za období od roku 1990 do roku 2005 ani 100% cenového nárůstu. V období platnosti současné legislativy (tj. zákona o důchodovém pojištění z roku 1995) dosahovala průměrná valorizace 100 % růstu cen a 60 % růstu reálných mezd¹¹.

⁹ Jde o nárůst průměrného starobního důchodu v měsíci účinnosti valorizace

¹⁰ Jde o nárůst cen od poslední valorizace. Zde je určitý časový posun, neboť o valorizaci se rozhoduje v předstihu před její platností a nemůže tedy reflektovat přesně období mezi valorizacemi

¹¹ Dynamika reálné mzdy je brána jako růst průměrné reálné mzdy mezi roky 1996 a 2004.